gyűjtések és saját, 2023-as helynévgyűjtése alapján kitér a névsűrűségi viszonyokra, a helynévfajtákra, a névbokrokra, valamint a kikopott és újonnan keletkezett helynevekre is. A vizsgálat arra is rámutat, hogy több adatközlő megkérdezése növeli a többnevűség jelenségét, és olyan megnevezéseket is felszínre hoz, amelyeket csak kevesen ismernek.

A kötetben a helynevek után a személynevek kérdésköre is megjelenik. MOZGA EVELIN munkája a jövevénynevek magyar személynévrendszerbe való integrálódásának körülményeit, nyelvi eszközeit és specifikus típusait tárgyalja (167–175); korpuszául az 1211-ben kelt Tihanyi összeírás személynevei szolgálnak. Elemzése a személynév-integráció fonetikai és morfológiai szintjeire, valamint az integrációs skála különböző fokozataira terjed ki.

HAUBER KITTI tanulmánya a magyar és a német személynévadás szemléletbeli különbségeit vizsgálja a származásra utaló családnevek alapján (177–196). A szerző arra mutat rá, hogy míg a magyar névközösség e névtípusban elsősorban az elnevezett személy más népcsoportokhoz fűződő viszonyát fejezi ki, addig a német névközösség a származást inkább földrajzi elmozdulásként ragadja meg. A tanulmány e különbség történeti és nyelvi hátterét is megvilágítja.

***

HAVASI-KOVÁCS HELGA
egyetemi adjunktus; Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar, Gyógypedagógiai Intézet, Pszichopedagógia és Logopédia Tanszék; Eger
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4797-4366, e-mail: havasine.kovacs.helga@uni-eszterhazy.hu

Onoma 60. (2025)

Szerkesztő: Oliviu Felecan. The International Council of Onomatic Sciences, Uppsala. 397 lap

1. Az Onoma 60. száma az európai helynévkutatás politikai, társadalmi és kulturális vonatkozásaira összpontosít, s olyan témákat érint, hogy miként válik a névváltoztatás politikai eszközzé, milyen szerepet játszik a helynevek megváltoztatása az emlékezet és az identitás megerősítésében vagy átformálásában stb. A szám vendégszerkesztői, PŘEMYSL MÁCHA és ŽANETA DVOŘÁKOVÁ által írt bevezetés rámutat arra, hogy a helynévkutatás nemcsak nyelvi vagy térbeli kérdéseket érint, hanem összefonódik a politikai és a társadalmi erők vizsgálatával is (9–15).

MARIT ALAS, TIINA LAANSALU és PEETER PÄLL közös tanulmányukban az észt utcanevek politikai és ideológiai dimenzióit vizsgálják: azt elemzik, miként követte Észtországban az utcák átnevezése az ország politikai változásait (17–30). Kiemelik, hogy az utcanevek nemcsak címkék, hanem a történelmi emlékezet, a politikai ideológiák és a nemzeti identitás tükröződései is.

BÖLCSKEI ANDREA és MIKESY GÁBOR tanulmánya a Magyarországon közel két évszázadra visszanyúló, politikai irányvonalakat szorosan követő helynévváltoztatások történetét tekinti át (31–52). A névváltoztatások ideológiai háttere szerint hét időszakot különítenek el: a reformkor, a Bach-korszak, az Osztrák–Magyar Monarchia, a Tanácsköztársaság, a Horthy-korszak és a második világháború, a szocializmus, valamint a rendszerváltás utáni

időszak helynévváltoztatási tendenciáit elemzik. Megfigyelhető, hogy ezekben az időszakokban a politikai hatalom meghatározó szerepet játszott a névadással, névváltoztatással kapcsolatos döntéshozatalban.

DANIELA BUTNARU a romániai rendszerváltás utáni utcanévadás körülményeit vizsgálja tanulmányában (53–68). Az említett eseményt követően a kommunizmushoz kötődő nevek eltörlése, a történelmi elnevezésekhez való visszatérés és a városiasodás miatt adott új nevek megjelenése figyelhető meg. Egyes esetekben problémát okoz a túl hosszú utcanevek használata. A szerző hangsúlyozza, hogy a névadási döntések során kulcsfontosságú a rövidítések következetessége, a nyelvi pontosság, valamint a történészek és a nyelvészek szakvéleményének figyelembevétele.

ŽANETA DVOŘÁKOVÁ tanulmányában a prágai Koněvova utca átnevezése körüli társadalmi vitát és dekommunizációs folyamatot elemzi (69–96). A második világháború után számos csehszlovákiai utcát neveztek el a szovjet Konyev marsallról; e nevekből a rendszerváltást követően is sok megmaradt. Az átnevezési folyamat végül a 2022-ben kitört orosz–ukrán háború hatására zárult le. Az esettanulmány rávilágít, miként befolyásolják a névváltoztatást a cseh közélet emlékezetpolitikai nézetei és a múlt feldolgozásának nehézségei.

PETER JORDAN a Val Canale régió többnyelvű helynévhasználatát elemzi a történelmi változások tükrében (97–120). A tanulmány bemutatja, miként használják fel a négy nyelv (német, szlovén, olasz és friuli) párhuzamos jelenlétét a térségben a turizmus és a kereskedelem fellendítésére. JORDAN különös figyelmet fordít a helynévhasználatra mint a gazdasági pozicionálás eszközére, valamint részletesen szól a kulturális politika esetleges helyi ellenállásáról is.

MICHAL MÍSTECKÝ és JAROSLAV DAVID közös tanulmánya a kelet-európai országnevek nyelvtani eseteit vizsgálja a mainstream és az alternatív médiában (121–136). A kutatás 2022 elejétől 2023 végéig tartó időszakban megjelent cikkeket elemzett az ONLINE2_ARCHIVE korpusz alapján. Az adatok szerint az alternatív média híreiben az országnevek jelentősen többször szerepelnek, mint a mainstream médiában. A legmarkánsabb eredmény az, hogy helyhatározós formáik háttérbe szorulnak az egyéb esetekkel szemben. Litvánia és Lettország esetében a birtokos eset, Oroszországnál a részeshatározós és a tárgyeset, Ukrajna esetében pedig az alanyeset a meghatározó, amiből a szerzők szerint az országok sajtóbeli pozicionálására következtethetünk.

ELENI PAPADOPOULOU és MARIA VRACHIONIDOU tanulmánya a görögországi helynévváltoztatások nyelvi stratégiáit vizsgálja, azok ideológiai kontextusát tárja fel, valamint bemutatja, hogy az új helynevek miként hatottak az identitásra (137–155). A szerzők két olyan példát mutatnak be, amikor egy helynév használata és a hely átnevezése éles vitákhoz vezetett, és nagy jelentőséggel bírt.

HALYNA ZYMOVETS az ukrán főváros, Kijev utcáinak az orosz–ukrán háború 2014-es kitörése óta tartó átnevezési kampányát mutatja be (157–178). A folyamatot nyelvészeti, valamint tágabb értelemben vett, etnokulturális szempontból elemzi. Nyelvészeti oldalról a névváltoztatás személy- vagy helynevek cseréjében mutatkozik meg, etnokulturális szempontból pedig az orosz hatás kiszorításán és a nemzeti identitás megerősítésén van a hangsúly.

2. A folyóirat nem tematikus blokkjában további hét tanulmány kapott helyet. TERHI AINIALA és PIA OLSSON közös tanulmányukban a városi környezetben megjelenő helynevekhez való kötődést és az azoktól való elidegenedést vizsgálják (181–198). A kutatás

a helynevek ún. népi (közösségi) megközelítésmódjából indul ki a nevekkel kapcsolatos viták elemzésekor, hangsúlyozva az emberek és a helyek közötti dialogikus kapcsolatot.

Az ABDULAI AKUAMAH és OSEI YAW AKOTO szerzőpáros a ghánai asanti népcsoport növényelnevezési szokásait vizsgálja társadalmi és nyelvi összefüggésükben (199–224). A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a növények elnevezéseit történelmi, szociokulturális és morfológiai tényezők határozzák meg. A szerzők bemutatják az asanti világkép és a kulturális érintkezések hatását is a kérdéskör kapcsán.

MARIA KHOSA, JONG HUI YING, HASMIDAR BINTI HASSAN és DURDANA KHOSA bemutatja, milyen hatást gyakorolnak az etnikai konfliktusok a pakisztáni Beludzsisztánban élő beludzs közösség névadási szokásaira (225–246). A kutatásnak két célja van: az általánosan használt névfajták azonosítása, illetve annak a vizsgálata, hogy az etnikai konfliktusok miként alakították a beludzs névadási folyamatokat.

ADELINA EMILIA MIHALI a Máramarosi- és a Radnai-havasok szláv és pszeudoszláv helyneveit vizsgálja tanulmányában, kiemelten tárgyalva azok etimológiáját, szemantikai változásait és eloszlási mintáit (247–269). Az eredményekből kirajzolódik, hogy a végső soron szláv tövű helynevek egy része a szláv népektől való közvetlen átvétellel került be a román nyelvbe, másik részük szláv kölcsönszavakra épülő, román nyelvű névadás eredménye.

EPHRAIM NISSAN vizsgálatának középpontjában azok a személynevek állnak, amelyek 'farkas' jelentésű lexémákból származnak (271–291). A vizsgálat germán, szláv, román, indián és török példákra, valamint a jiddis nyelvre és az askenázi héber névhasználatra terjed ki.

ANTHONY R. ROWLEY a brit vasúttársaságok elnevezésének típusait tárgyalja (293–307). A vasúttársaságok neveinek jellemző elemei a hely- és régiónevek, valamint olyan jelzők, amelyek kiemelik a társaság méretét, tisztázzák a tulajdonviszonyokat, vagy utalnak a fő szállítási fókuszra. A tanulmány kitér a nevek eltérő hangsúlyozási mintáira és rövidítéseire is.

Az utolsó, EUGEN SCHOCHENMAIER által jegyzett tanulmány az 1938-ban, Párizsban megrendezett Nemzetközi Hely- és Személynévtani Kongresszus történelmi hátterét és legfontosabb eredményeit vizsgálja (309–322). Erre az úttörő jelentőségű rendezvényre huszonegy országból érkeztek a tudományos élet képviselői, hogy megvitassák, miként szolgálják a hely- és a személynevek a kulturális örökség megőrzését. Az esemény kiemelte a névtani kutatások szerepét a nyelvi és kulturális identitás megőrzésében.

3. A kötet nyolc recenziót közöl. Az ismertetett művek között hat angol nyelvű, egy francia és egy német nyelvű munka található (325–379). A folyóiratban két megemlékezést is olvashatunk (383–392): PETER JORDAN Ferjan Ormelingtől, a földrajzi nevek megbecsült szakértőjétől búcsúzik, STÉPHANE GENDRON pedig Jean-Pierre Chambonról emlékezik meg, aki kiemelkedő kutatásokat végzett a helynevek eredetének feltárásában. A kötet egy PETER JORDAN által írt, az Egyesült Államok helynévváltoztatásairól szóló jegyzettel zárul (395–397).

***

TÓTH PANNA
egyetemi hallgató; Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Anglisztika Intézet; Budapest
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9400-1175, e-mail: tothpanna26@gmail.com